

ПРЕГЛЕД НА МОДЕЛИТЕ ЗА ПРОЕКТИРАНЕ НА СТАТИСТИЧЕСКИТЕ ИЗСЛЕДВАНИЯ

1. Обща постановка

В основата на критичната оценка на съществуващите модели за проектиране на СИ, както и при построяването на предлаганите модели за проектиране на конкретните СИ са заложили няколко основни идеи:

❖ Идеята, че процесът на статистическото изследване е реален **научноизследователски** процес. По тази причина той изисква проектирането да бъде съобразено със спецификата на самия познавателен процес. Но това не е същото, както да проектираш дейностите в другите сектори на производството. От това следва още, че иманентно присъщ, съществен елемент на статистическия производствен процес са научноизследователските постановки на всяко конкретно СИ. Това предопределя и необходимостта в първия етап на проекта да се представят елементите, свързани с обосноваване, разработване и представяне на изследователската постановка на всяко СИ.

❖ Идеята, че процесът на производство на статистическа информация се различава принципно от процесите в другите сектори на производството. Без да се изчерпват всичките, ще отбележа само основните различия. Те се отнасят главно до следното: 1) произведенният продукт при СИ има идеален, а не материален характер – той е производство на статистически информационни продукти¹; 2) по самата си същност потреблението на тези продукти може да бъде (и обикновено е) многократно, дори неограничено, без това да накърнява или изчерпва тяхната потребителска стойност; 3) в този случай

¹ Казвам информационни продукти, а не данни, за да подчертая факта, че освен производство на статистически данни тук се осъществяват анализи, чрез които се произвеждат специални интелектуални продукти.

процесът на познание на реалната действителност се осъществява със средствата на съвкупностния подход, неговите принципи, методи и инструменти; 4) за разлика от другите видове производство, при създаването на информационни продукти участват и влияят пряко или косвено субектите, които предоставят информацията на статистическите органи; 5) при използването на информацията тя обичайно се подлага на допълнителна обработка, анализи, тълкуване и използване от потребителите. По тази причина информацията може да придобива допълнителна полезна ценност. Или напротив – да изгуби част или изцяло полезните си качества. Това в определена степен размива границите между потребителя, производителя и всички останали субекти, които си взаимодействат в този процес. Както е известно, това обстоятелство има отношение към качеството на произведените информационни продукти и засяга пряко практиката на СИ.

❖ От друга страна, между процесите на производство на информационни продукти и тези в другите сектори са налице множество общи свойства и прилики. Тяхното изследване, отчитане и взаимно обогатяване при проектирането на СИ се оказва дори по-важно от изложените по-горе принципни различия. Обобщеният поглед върху приликите позволява да се разкриват и пренасят (по аналогия) полезни идеи и решения от проектирането и управлението на други видове производство в статистическите изследвания. Така по-лесно могат да се разкриват и съществуващите „бели полета“ при управление на сложния процес на СИ, както и при обучението на специалистите по статистика. Чудесен пример за заимстване на полезни идеи за иновации е разглежданият по-нататък модел на ЕВРОСТАТ, наречен Generic Statistical Business Process модел. В него статистическата дейност се разглежда не като нещо друго, а като бизнес процес. На този модел, както и на другите общи модели на статистическия производствен процес ще се спра малко по-подробно по-късно.

Най-важните общи неща между производството на материални блага и на статистическите информационни продукти се предопределят от обстоятелството, че и в двата случая става дума за: 1) дейности, чрез които се произвеждат продукти за задоволяване специфични потребности на обществото; 2) обхващане и управление на цялостния производствен процес независимо от неговата специфика; 3) аналогични етапи и елементи на производствените процеси; 4) принципно